

ROMÁNIAI KÖZKÖNYVTÁRAK ÉS A MAGYAR LAKOSSÁG/ KÖZKÖNYVTÁRAK ERDÉLYBEN

A GYŰJTÉS MÓDSZERTANA

ADATFORRÁSOK

A romániai magyar nyelvű könyvtár-ellátás több oldalról megközelítendő kérdéskör, ezért a jelen bemutatás nem vállalkozik arra, hogy a teljesség igényével mutassa be azt, de mindazonáltal átfogó, és egy, részletekbe menő további kutatáshoz nyújt alapszolgáltatásokat.

Kiindulópontot az jelentett, hogy a magyar vonatkozásokkal bíró romániai könyvtárak helyzetét, működését társadalmi beágyazodottságuk és közintézményes hálózati hátterük kereteiben bemutatni, felmérő kutatás még nem született. Pontosabban, az itt bemutatott adatok a könyvtárakat kevésbé feladataik ellátása, vagy szolgáltatásaik milyensége szempontjaiból vizsgálja (hiszen mennyiségi adatgyűjtésre,-bemutatásra törekedtünk); hanem, a közkönyvtári szolgáltatásokat, azaz könyvtári személyzettel rendelkező és működő, nyilvános, illetve nyitvatartó könyvtári egységeket leltároztuk fel – a magyar lakosság művelődési és tájékozódási lehetőségeit feltérképező tágabb kutatás részeként.

Egyszersmind azzal az előfeltételezéssel élünk, hogy azokon a településeken, ahol számottevő magyar lakosság él, annak művelődési és tájékozódási lehetőségeihez, -igényeihez kapcsolódnak a működő közkönyvtárak (attól függetlenül, hogy egyes települések könyvtárai átfedésben működhetnek például iskolai könyvtárakkal). Ezért gyakorlatilag két különböző adatgyűjtést végeztünk: elsőként, tekintve a közkönyvtárak jelenlegi státusát – miszerint a hatályos törvény alapján a helyi önkormányzatoknak alárendelt szervezeti egységek, illetőleg szakmailag a megyei könyvtárak irányítása alá tartoznak, a Románia Nemzeti Könyvtára (mint az országos könyvtárhálózat koordinátora) online nyilvántartásában felkutattuk az elérhetőségi adataikkal település szerint bontásban feltüntetett könyvtárakat, illetőleg összevetettük a megyei könyvtárak honlapjain a metodológiai irányításuk alá tartozó valamennyi kisebb település, illetve közigazgatási egység könyvtárainak elérhetőségeivel (megjegyzésként említendő, hogy az adatgyűjtés 2018. november végén zárult).

A 2011-es népszámlálás etnikai hovatartozásra vonatkozó adatainak település szerinti bontását tartalmazó adatbázis alapján számításba vettük az összes olyan települési (al)egységet, ahol a magát magyar etnikumúnak valló lakosok számottevő arányban élnek, azaz legalább 100 személy (mely arányaiban eltérő százalékot képviselhet az adott település mint közigazgatási egység egészét tekintve). Azaz, egyrészt, megjegyzésként kívánkozni, hogy tekintve a felmérés azon fő szempontját – amely a magyar kisebbségi lakosságnak a közkönyvtárak által képviselt művelődési és tájékozódási igényeit érinti, alapvetően nem a magyar nyelvű könyvtári állomány megléte, minősége, elérhetősége képezte a vizsgálat másik hivatkozási pontját, hanem inkább az a tényszerűség, hogy a könyvtárak legalább annyira információs pontokként működhetnek (internet-használat), mint könyvkölcsönzést biztosíthatnak (annál is inkább, hogy a kisebb településeken kevésbé valószínűsíthető az állománybővítés új könyvek, folyóiratok, vagy akár multimédia-anyagok vásárlása révén).

A fentebb hivatkozott, és számításba vett lakossági arány ezért értelemszerűen az erdélyi régió megyéire való összpontosítást jelentett. Gyakorlatilag országos hálózat részét képező közkönyvtárak közül azok

szerepelnek az adatbázisban, amelyek olyan településen működnek, ahol magyar lakosság számottevő arányban él. A felmérés tehát nem tartalmazza azokat a településeket, ahol számottevő magyar lakosság él, de a törvény szerint nincs működő közkönyvtári szolgáltatás.

A fentiek alapján egyértelmű, hogy a bemutatás kizárólag a törvény szerinti közkönyvtárakat – állami, vagy központi támogatásokból, illetve a helyi önkormányzatok által fenntartott intézményeket vagy részegységeket érint, és nem a közkönyvtári feladatokat, célkitűzéseket ellátó egyéb könyvtári intézményeket, úgymint alapítványi, egyházi, civil stb. kezdeményezésekkel létrehozott könyvtár-jellegű intézményeket. Vagyis nem tartalmazza a magyar nyelvű lakosságot kiszolgáló teljes könyvtári információszerzési lehetőségeket, hanem elsősorban a lakossági számarányból következő, illetve a törvény által biztosítható lehetőségek közötti kapcsolatok mennyiségi bemutatására vállalkozik.

KÖNYVTÁRAK MAGYAR VONATKOZÁSAI

A könyvtári állományok kialakítása, fejlesztése, megőrzése sokféle szempont mentén illelhető kritikával, ezért a közkönyvtárak esetében kevésbé beszélhetünk hangsúlyosan magyar jellegről – általában (talán kivéve azokat a megyéket, ahol a magyar lakosság többséget alkot). Tehát, kevésbé a magyar nyelvű könyvtári anyag, illetőleg annak elérhetősége volt meghatározó (annál is inkább, hogy a jelen felmérés keretét, lehetőségeit meghaladja azok felmérése, hiszen az minden esetben helyszíni vizsgálatot kívánna meg).

Hanem, a könyvtárak személyzete, a magyar névvel rendelkező könyvtárosok valószínűsíthető módon a magyar nyelvű kommunikáció, -szolgáltatás szempontjából jelentős. Vagyis, a magyar nyelvhasználat nyilvánvalóan nem feleltethő meg teljességgel a magyar etnikumnak, de mindazonáltal azzal az előfeltételezéssel élünk, hogy a kettő között korreláció áll fenn, éspedig olyanképpen, hogy a könyvtárak elvben lehetőséget nyújtanak a magyar nyelvhasználatra (a könyvtári szolgáltatások mint állomány-lekérdezés, -kölsönzés, valamint a világháló használata, illetve technikai segítségnyújtás).

Noha alapvetően az erdélyi magyar lakosság művelődését szolgáló intézményként tekinthetünk a közkönyvtárra, egyéb kapcsolódó szempontokra – úgymint a könyvtárszervezés problémái, vagy pedig a könyvtáros-szakma, -érdekképviselő – itt nem térünk ki (a “könyvtárügy” problematikájáról lásd Kiss Jenő: *Romániai magyar könyvtárügy*, elérhető itt: <http://ki2.oszk.hu/3k/2014/09/romaniai-magyar-konyvtarugy/>).

Hasonlóképpen, a jelenlegi, kurrens helyzetre való összpontosítás részletesebb bemutatása történeti perspektívát is hasznosíthatna, úgymint például magyarázattal szolgálhatna arra nézve, hogy milyen (politikai, társadalmi stb.) feltételek mentén alakultak a szóbanforgó könyvtárak; ilyen értelemben egy teljesebb képet kaphatnánk arról, hogy mit jelent(ett) egy adott település közkönyvtára az ott élő magyar lakosság számára.

A NYILVÁNTARTÁSBA VETT KÖZKÖNYVTÁRAK ELÉRHETŐSÉGÉRE VONATKOZÓ ADATOK

Az elérhetőségi adatok alapját (cím, telefonszám, vezető/kapcsolattartó neve, elérhetősége, honlapok) a hivatkozott adatbázisok képezték, amelyek kizárólagos módon román nyelvűek voltak (a könyvtárosok neveinek esetében igyekeztünk pontosítani azokat).

MEGJEGYZÉSEK

Az adattár a fentebb jelzett pontatlanságokat felvállalva kerül nyilvánosságra. Bármely pontatlanságért, az információk esetleges érvényetelensége miatt az érintettek előzetes elnézést kérjük, és visszajelzés esetén pontosítjuk azokat.

Az adatbázis összeállításában, a módszertani leírás és szintézis elkészítésében közreműködtek: Virginás Péter, Duduj Szilvia és Horváth István

Pontosítások, kiegészítések kapcsán keresse Virginás Pétert, elérhető a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet office@ispmn.gov.ro címen.